gemeente Grave

GEMEENTEBLAD

Officiële uitgave van gemeente Grave.

Nr. 5508
18 januari
2016

Beleidsplan Integrale Gemeentelijke Schuldhulpverlening Gemeente Grave

Beleidsplan voor de periode 2016 tot 2020

Voorwoord

Voor u ligt het beleidsplan Integrale Gemeentelijke Schuldhulpverlening van de gemeente Grave voor de periode 2016 tot 2020. Dit beleidsplan is op 15 december 2015 vastgesteld door de gemeenteraad van de gemeente Grave. Dit beleidsplan is een vervolg op het eerdere *Beleidsplan integrale gemeentelijke schuldhulpverlening 2013 – 2016* uit 2012 en is tot stand gekomen in samenwerking tussen de vijf gemeenten in het Land van Cuijk. Het beleidsplan omschrijft de visie en doelstellingen die de gemeente heeft geformuleerd over schuldhulpverlening en de uitvoering van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs)[1]. Deze visie en doelstellingen zijn gericht op een integrale benadering van schuldhulpverlening in de gemeente Grave.

[1] De Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) is per 1 juli 2012 in werking getreden (Stb. 2012, 78 / Stb. 2012, 132). De Wgs geeft gemeenten de opdracht om schuldhulpverlening te bieden aan haar burgers.

Samenvatting

Met dit beleidsplan wordt een visie geformuleerd en worden kaders gesteld voor schuldhulpverlening in de gemeente Grave . Deze visie vloeit voort uit het eerdere beleidsplan. Het vaststellen van het beleidsplan is een verantwoordelijkheid van de gemeenteraad. Het college moet uitvoering geven aan schuldhulpverlening binnen de kaders van het beleidsplan (en de Wgs).
De visie op schuldhulpverlening biedt de basis waarop schuldhulpverlening wordt aangeboden in de gemeente Grave . Uit deze visie volgen een aantal doelstellingen en zijn beleidskeuzes gesteld. Hieronder volgt een samenvatting.

Doelstellingen

- De gemeente zet in op het voorkomen van problematische schulden en de gevolgen voor deelname aan de maatschappij. Dit doet zij door met integrale dienstverlening zoveel mogelijk aan te sluiten op de situatie van de burger en daar waar mogelijk middels preventie (geformuleerd in een preventieplan) burgers bekend te maken met financiële problematiek.
- De gemeente zet in op het vergroten van de financiële zelfredzaamheid van de burger, door te investeren in de capaciteiten van de burger. Daar waar mogelijk zal de burger geleerd worden duurzaam om te gaan met diens eigen financiële verantwoordelijkheden. Dit sluit aan bij preventie.
- De gemeente gaat uit van de eigen verantwoordelijkheid van de burger, de gemeente is ondersteunend aan de burger. De burger is zelf verantwoordelijk voor juiste keuzes en de gemeente richt zich op de middelen die de burger nodig heeft om deze keuzes te maken.
- De gemeente zet in op investering op schuldhulpverlening, waardoor andere maatschappelijke kosten worden verminderd of voorkomen.
- De gemeente zet in op maatwerk en dienstverlening aan het individu. Daar waar de situatie van de burger noodzaakt tot individuele afstemming van een traject, dan zal de gemeente zich daarvoor inspannen. Het doel van de dienstverlening dient uiteraard wel reëel te zijn.

Beleidskeuzes

- De gemeente (lees: het college) stelt beleidsregels op aan de hand waarvan schuldhulpverlening zal worden uitgevoerd. Hierin worden de wacht- en doorlooptijden voor een schuldhulpverleningstraject en de gronden waarop weigering of beëindiging plaatsvindt opgenomen.
- De gemeente zal een transparant aanvraagproces hanteren waarmee burgers inzicht krijgen in hoe een beroep op schuldhulpverlening verloopt en de uitvoering hiervan bewaken.
- Het college (lees: het college) stelt een preventieplan op waarin preventiemaatregelen worden beschreven, die als doel hebben om problematische schulden te voorkomen en de financiële zelfredzaamheid van de burger in het algemeen te vergroten.
- De gemeente vraagt géén financiële eigen bijdrage voor de schuldhulpverlening aan de burger, zodat er geen extra drempel wordt opgeworpen om gebruik te maken van deze dienstverlening.

Hoofdstuk 1: Inleiding

Dit hoofdstuk geeft de aanleidingen voor het schrijven van dit beleidsplan weer. Daarnaast wordt de doelstelling voor schuldhulpverlening binnen de gemeente Gravegeformuleerd.

1.1 Aanleiding

Diverse ontwikkelingen vormen de aanleiding voor het opstellen van dit beleidsplan. Enerzijds is de maximale wettelijke termijn van 4 jaar verlopen. Daarnaast is er onder dat beleidsplan een evaluatie gehouden die leidt tot een aantal verbeterpunten welke opgenomen moeten worden in het nieuwe beleidsplan. Ook is er een nieuwe wet aangenomen die bewindvoerders opdracht geeft schuldhulpverlening te bieden aan hun cliënten, wat in sommige gevallen leidt tot problemen met de uitvoering van de Wgs. Anderzijds blijven de naweeën van de economische crisis zichtbaar onder de doelgroep. De omvang van de groep mensen met problematische schulden stijgt nog steeds, maar wel minder hard dan voorheen. Hieronder worden deze ontwikkelingen nader toegelicht.

1.1.1. Verlopen beleidsplan uit 2012
In artikel 2 lid 2 Wgs heeft de wetgever vastgelegd dat het gemeentelijke beleidsplan voor ten hoogste vier jaar kan worden vastgesteld. Per 18 december 2015 verloopt die termijn en moet dus een nieuw beleidsplan worden vastgesteld.

1.1.2. Evaluatie
Eén van de zaken die in het eerdere beleidsplan is opgenomen, is dat er een evaluatie van het beleid zou plaatsvinden. Dit is in de zomer van 2015 gedaan. In deze evaluatie zijn burgers die in een schuldhulpverleningstraject zitten of hebben afgerond (ongeacht het resultaat) door de gemeente geïnterviewd naar hun ervaringen over het beleid en de uitvoering van schuldhulpverlening in de gemeenten in het Land van Cuijk. Ook is uitvoerende partij door de gemeente geïnterviewd naar diens ervaringen en bevindingen over het beleid van Schuldhulpverlening. De beleidsmatige resultaten van deze evaluatie zijn meegenomen in dit document. Het betreft hier o.a.:

- Zorg voor meer maatschappelijke begeleiding tijdens het proces, mogelijk in de vorm van een Schuldhulpmaatje of andere vrijwilliger.
- Maak afspraken met BrabantWater over afsluitingen.
- Maak de collectieve ziektekostenverzekering toegankelijker voor klanten die in het kader van schuldhulpverlening in een traject zitten, door afspraken te maken met de zorgverzekeraar over toelating.

De overige aanbevelingen en resultaten hebben betrekking op de uitvoering zijn integraal als onderdeel opgenomen in de aanbesteding voor de uitvoering van Schuldhulpverlening in de periode 2016 tot 2020. Zie ook bijlage **1** voor de evaluatie.

1.1.3. Wet wijziging curatele, beschermingsbewind en mentorschap
De *Wet wijziging curatele, beschermingsbewind en mentorschap* (Stb. 2013, 414) heeft invloed op de effectiviteit van de Wgs. Deze wetswijziging verandert de toegang voor beschermingsbewind en het takenpakket van beschermingsbewindvoerders. Waar men voorheen op basis van (psychisch) medisch onderzoek onder beschermingsbewind geplaatst kon worden, is dit criterium vervallen. Mensen die als gevolg van 'verkwisting' hun financiële belangen niet meer kunnen behartigen, kunnen zich direct zonder tussenkomst van de gemeente door de rechtbank onder bewind laten plaatsen. Daarbij komt dat de bewindvoerder vanuit de rechtbank ook de opdracht krijgt om de schuldensituatie van de klant te verbeteren. De uitvoering van de schuldhulpverlening door bewindvoerders strookt helaas niet altijd met doelstelling van de Wgs. Dit leidt bijvoorbeeld tot bewindvoerders die afspraken maken met een slechts een aantal schuldeisers, waardoor hun cliënt blijft zitten met schulden en de overige schuldeisers benadeeld worden. Deze werken vervolgens niet meer mee met een schuldregeling door de gemeente. Het gevolg is blijvende schuldenproblematiek voor de burger en hogere maatschappelijke kosten voor de gemeente.
Hiervoor wordt door de gemeenten in het Land van Cuijk gezocht naar samenwerking met de Rechtbank Oost-Brabant.

1.1.4. Ontwikkeling doelgroep
Het aantal mensen dat een beroep doet op schuldhulpverlening groeit als gevolg van de naweeën van de economische crisis. Voorheen waren het vooral mensen met een uitkering of een laag inkomen die een beroep deden op de schuldhulpverlening. In de afgelopen jaren is er een groeiend aantal mensen uit de midden- en hogere inkomensgroepen die een beroep doen op schuldhulpverlening. Dit komt veelal door situaties waarin baanverlies gepaard gaat met onder andere (hoge) hypotheken of hoog consumptiepatroon. Uit het jaarverslag van de NVVK over 2014 blijkt dat in dat jaar meer mensen met een inkomen uit werk (**51%**) een beroep deden op schuldhulpverlening dan in voorgaande jaren (2011, **49%** | 2012, **46%** | 2013, **49%**).
Tevens komen ook andere groepen prominent in beeld die eerder nog niet zo zichtbaar waren. Waar jongeren onder de 25 jaar in 2011 12% van de schuldenaren die om hulp vragen vormen, is dat in 2014 afgenomen tot 9%. Eén van de oorzaken voor deze daling kan de landelijke inzet op deze doelgroep zijn, gecombineerd met het veel moeilijker kunnen afnemen van een krediet. Het aantal ouderen dat bij schuldhulpverlening aanklopt, blijft stabiel gemiddeld 7%). De grootste groep schuldenaren bevindt

zich in de leeftijdscategorie 26 t/m 45 jaar. Dit is vaak ook de groep mensen die vlak voor de crisis een woning hebben gekocht tegen een hoge hypotheek en hoge rente. Zie voor meer informatie bijlage **2**.

1.2 Doel

Het doel van dit beleidsplan ligt breder dan enkel de uitvoering van schuldhulpverlening. Het is de bedoeling om met dit beleidsplan ook richting te geven aan het voorkomen van problematische schulden en ook aan te geven welke doelgroepen extra aandacht nodig hebben. De gemeenteraad stelt met het beleidsplan de kaders van de schuldhulpverlening vast en legt de koers van de regievoering voor een periode van 4 jaar vast. Het college van Burgemeester en wethouders (hierna: het college) voert vervolgens de regie over schuldhulpverlening in haar gemeente. Dit wordt gedaan aan de hand van beleidsregels.

De gemeente zal daar waar mogelijk, problematische schulden zoveel mogelijk zien te voorkomen. Schulden vormen een belemmering voor de deelname aan de maatschappij en daarom wordt aan alle inwoners, binnen de gestelde (wettelijke) kaders, ondersteuning geboden om de schuldsituatie op te lossen of beheersbaar te maken. Hierbij staat de zelfredzaamheid van de burger centraal. De gemeente biedt de kans om de schuldsituatie te voorkomen c.q. op te lossen, maar de burger blijft zelf verantwoordelijk voor het slagen van dit traject.

Daarom is in 2012 de onderstaande visie geformuleerd. Deze visie is nog steeds passend en vormt daarom ook het centrale uitgangspunt voor dit beleidsplan.
Deze visie wordt in hoofdstuk 3 in dit beleidsplan nader toegelicht.

Hoofdstuk 2: Uitgangssituatie

In dit hoofdstuk wordt de uitgangsituatie omschreven. Hoe wordt schuldhulpverlening op dit moment uitgevoerd in onze gemeente en hoe ziet het wettelijke kader eruit?

2.1 Achtergrond

De gemeente Grave voert al sinds jaren beleid voor schuldhulpverlening. Hierin wordt al meer dan 10 jaar samen met de andere gemeenten in het Land van Cuijk opgetrokken. Het gezamenlijke beleid op en uitvoering van schuldhulpverlening binnen het Land van Cuijk maakt het een effectief middel om mensen met schulden te ondersteunen naar een duurzame oplossing.

2.1.1. Uitvoering van schuldhulpverlening

De gemeenten beschikken zelf over onvoldoende expertise in het uitvoeren, waardoor er is gekozen om de uitvoering van de schuldhulpverlening buiten de eigen gemeente te zoeken. Hiervoor zijn in eerdere jaren het toenmalige Regionaal Maatschappelijk Centrum (RMC) in combinatie met de Gemeentelijke Kredietbank Nijmegen (GKB) aangetrokken. Met het terugtrekken van de GKB is er een aanbesteding gehouden in 2011 waar PLANgroep uit is voortgekomen als beste partij. De overeenkomst met PLANgroep eindigt op 31 december 2015 en in 2015 wordt een nieuwe aanbesteding gehouden voor de uitvoering van schuldhulpverlening vanaf 2016.

2.1.2. Invoering WGS en beleidsplan Schuldhulpverlening

Met de introductie van de WGS is er in 2012 een beleidsplan Schuldhulpverlening vastgesteld wat richting gaf aan de uitvoering van de WGS in de gemeente Grave. Dit beleidsplan loopt voor maximaal 4 jaar en wordt met dit document vervangen. Eén onderdeel van het beleidsplan is het evalueren van het beleid. Hiervoor is een evaluatie in 2015 op zowel het beleid als de uitvoering gehouden, die een basis vormt voor dit beleidsplan én de aanbesteding voor de uitvoering van schuldhulpverlening vanaf 2016. De aanbevelingen van deze evaluatie zijn opgenomen in dit plan. Zie bijlage **1** voor meer informatie.

2.2 Uitgangspunten Wet gemeentelijke Schuldhulpverlening

Het voorkomen en wegnemen van drempels die de participatie van burgers belemmeren is een belangrijk uitgangspunt van de Rijksoverheid. Het is economisch niet verantwoord en uit sociaal oogpunt niet wenselijk dat mensen buiten de samenleving komen te staan. Er wordt daarom geïnvesteerd in maatregelen die de mogelijkheden tot participatie vergroten, waarbij participatie op de arbeidsmarkt voorop staat. Een belemmering bij arbeidsparticipatie zijn (problematische) schulden. Daarom is het van groot belang om (problematische) schulden te voorkomen of op te lossen. Hiervoor zijn schuldenaren en schuldeisers in de eerste plaats zelf verantwoordelijk. Als mensen toch hulp nodig hebben, kunnen zij bij de overheid (gemeente) terecht.
Het is aan de gemeente om hen snel, effectief en het liefst zo vroeg mogelijk te helpen. Door het economische klimaat raken steeds meer mensen in financiële problemen en veranderen de aard en omvang van de schulden. Schuldhulpproblematiek wordt complexer, terwijl gemeenten naar verwachting de komende jaren over minder middelen beschikken door teruglopende Rijksfinanciering en een groei van taken binnen het Sociaal Domein.

2.3 Wettelijk kader Wgs
De Wgs beoogt dat mensen van problematische schulden afkomen zonder in juridische procedures terecht te komen. Het oplossen van schuldenproblematiek via een 'minnelijk' traject heeft de voorkeur boven een 'wettelijk' traject, omdat deze vorm van schuldhulpverlening grotere kans van slagen heeft. Dit komt doordat schuldeisers en schuldenaren samen tot afspraken komen over het aflossen van de schulden.
Door de taak van regievoering bij de gemeente neer te leggen is er in principe één verantwoordelijke instantie voor de uitvoering van schuldhulpverlening in Nederland. Deze regievoering, samen met betere afstemming tussen het beleid voor schuldhulpverlening en andere beleidsvelden moet leiden tot een effectievere aanpak van de onderliggende problemen bij schuldensituaties.
Andere wettelijke kaders zijn o.a.:
- Wet sanering natuurlijke personen (Wsnp)
- Faillissementswet (Fw)
- Wet wijziging curatele, beschermingsbewind en mentorschap (zie ook 1.1.3.)
- Wet op het financieel toezicht (Wft)

De gemeente heeft door de komst van de Wgs expliciet de taak om regie te voeren en integraal beleid te ontwikkelen. Dat betekent dat niet alleen gewerkt moet worden aan het oplossen of hanteerbaar maken van het schuldenprobleem, maar dat tegelijkertijd iets wordt gedaan om andere problemen waar de persoon mee te maken heeft (en die mede oorzaak zijn van het ontstaan van problematische schulden). Het kan daarbij gaan om bijvoorbeeld psychosociale problemen, relatieproblemen, woonsituatie, gezondheid, verslaving of gezinssituatie. De integrale schuldhulp-verlening zal toegesneden moeten zijn op de individuele cliënt wat het leveren van maatwerk betekent.
De taakverdeling tussen de gemeenteraad en het college volgt uit de wet. De gemeenteraad is verantwoordelijk voor de visie en stelt deze aan de hand van een plan op. Het college is belast met het uitvoeren van het plan en formuleert hiervoor zo nodig beleidsregels. Dit maakt maatwerk mogelijk.

2.4 Methodiek
In de afgelopen jaren is volgens de NVVK systematiek gewerkt. Hierdoor is op een eenduidige manier dienstverlening geboden aan gemiddeld 84 personen op jaarbasis. Denk hierbij aan een eenmalig advies of budgetbegeleiding, maar ook aan een volledige schuldsanering in het kader van de Wsnp. Zie bijlage **2** voor meer informatie. Zie ook hoofdstuk 5 voor informatie over de Financiering.

Hoofdstuk 3: Visie
In dit hoofdstuk wordt de visie van het beleidsplan geformuleerd. Daarnaast worden de doelstellingen en de doelgroepen benoemd.

3.1 Visie
De onderstaande visie biedt daarom de basis waarop schuldhulpverlening aan burgers geboden wordt:
De gemeente zal daar waar mogelijk, problematische schulden zoveel mogelijk zien voorkomen. Schulden vormen een belemmering voor de deelname aan de maatschappij en daarom wordt aan alle inwoners , binnen de gestelde (wettelijke) kaders, ondersteuning geboden om de schuldsituatie op te lossen of anders beheersbaar te maken. Hierbij staat de zelfredzaamheid van de burger centraal. De gemeente biedt de kans om de schuldsituatie te voorkomen c.q. op te lossen, maar de burger blijft zelf verantwoordelijk voor het slagen van dit traject.

3.2 Doelstellingen en beoogde resultaten
De volgende concrete doelstellingen zijn opgenomen in de bovenstaande visie van het beleidsplan voor integrale schuldhulpverlening voor de gemeente Grave:

3.2.1. Voorkomen van problematische schulden en de gevolgen voor deelname aan de maatschappij

Voorkomen is beter dan genezen. Door de integrale dienstverlening te bieden, worden de persoonlijke belemmeringen weggenomen die maatschappelijke deelname in de weg staan.
Zie ook 3.3. voor meer informatie.

3.2.2.Vergroten van de financiële zelfredzaamheid van de burger
Door het investeren in de capaciteiten van de burger worden de mogelijkheden geboden om in de toekomst zelf financiële problemen het hoofd te bieden. Dit proces is toekomstgericht en loopt naast de dienstverlening voor het oplossen van de huidige schuldensituatie. Hiervoor is de samenwerking met maatschappelijke partners, zoals maatschappelijk werk noodzakelijk.

3.2.3. De burger blijft zelf verantwoordelijk

De burger staat centraal, maar blijft verantwoordelijk voor het slagen van de dienstverlening. Dit betekent ook dat de burger, naar vermogen, diens verantwoordelijkheden moet nemen in beslissingen en het nakomen van afspraken.
Daarnaast zijn de volgende algemene uitgangspunten ook van toepassing:

3.2.4. Door te investeren in schuldhulpverlening worden andere, hoge maatschappelijke kosten verminderd of voorkomen
Denk hierbij aan de kosten voor huisuitzetting, herhuisvesting, maatschappelijke opvang en een extra beroep op bijstand. Hierin moet naar een gezonde balans worden gestreefd.

3.2.5. De dienstverlening is toegespitst op het individu.
Door maatwerk te leveren op de dienstverlening, sluit deze aan bij de situatie van het individu. Hiermee wordt de kans dat iemand schuldenvrij wordt groter. Als schuldenvrij worden niet haalbaar is, dan is het hanteerbaar maken van de schulden het hoogste doel.

3.3 Preventie en nazorg

De gemeente zal zich, daar waar mogelijk, inspannen om schulden te voorkomen. Goede voorlichting levert bewustwording op bij mensen voordat problemen ontstaan. Door specifieke voorlichting in te zetten bij de verschillende doelgroepen wordt de kans dat de boodschap over komt groter. Door te werken via de NVVK richtlijnen, kan gebruik gemaakt worden van landelijke convenanten. Aan de hand van deze convenanten kunnen schuldproblemen van burgers bij nutsbedrijven, verzekeraars, het CJIB, kabelmaatschappijen, UWV/SVB, etc. in een vroeg stadium worden opgespoord. Hier is het convenant met Mooiland in het Land van Cuijk is een goed voorbeeld van. Door dit convenant worden huurders met beginnende huurachterstanden direct bij de gemeente gemeld. Preventie vormt dan ook de allereerste fase van schuldhulpverlening.

3.3.1. Preventie
In de afgelopen periode zijn er diverse initiatieven ontwikkeld om voorlichting voor specifieke doelgroepen te geven. Hierbij is extra aandacht uitgegaan richting jongeren, omdat dit een kwetsbare groep is en zij aan het begin van hun leven staan. Een schuldenvrije start is hierbij belangrijk. Het organiseren van dergelijke initiatieven is lastig gebleken. De inzet in 2012 en 2013 door middel van een vrijwilliger heeft onvoldoende resultaat opgeleverd. In deze periode is er onvoldoende ingang bij het onderwijs gerealiseerd, doordat het onderwijs haar lesprogramma niet kon afstemmen op schuldpreventie. In de periode vanaf 2014 is ingezet op samenwerking met Radius|RMC rondom deze doelgroep middels het project *Mind your Wallet*. Dit project loopt via de Jongerenwerkers van Radius|RMC en houdt het bewust maken van jongeren over de geld en uitgaven in. Hiervoor worden debattechnieken en rolmodellen gebruikt.

Voor de periode vanaf 2016 stelt het college een preventieplan vast om schuldpreventie verder vorm te geven. Een van de denkrichtingen is het organiseren van een centraal punt voor financiële hulpverlening waar mensen met vragen over geld en schulden laagdrempelig terecht kunnen. Andere ideeën zijn onder andere Schuldhulpmaatjes en het combineren van de dienstverlening van het Centrum voor Jeugd en Gezin met schuldpreventie voor jongeren.

3.3.2. Nazorg
Nazorg is de slotfase van de dienstverlening. Hierin wordt gekeken of de geboden dienstverlening een duurzame oplossing heeft geboden voor de problemen van de burger. Is dit niet het geval, dan kan er sprake zijn van hernieuwde dienstverlening. Er wordt dan gekeken welke vorm van dienstverlening nodig is en wat de oorzaak is van de (nieuwe) problemen. Hierin speelt het recidivebeleid ook een rol.

Deze nazorg wordt standaard ingezet na het beëindigen van een schuldhulpverleningstraject en vindt feitelijk plaats vanaf 6 maanden na het einde van het traject. Voor deze termijn is gekozen omdat uit de praktijk blijkt dat problemen van oud gedrag zich na 6 maanden doorgaans beginnen te manifesteren (nieuwe schulden, problemen met betalen, etc.) en dat er dan vroegtijdig hulp geboden kan worden. Hier komt ook wederom het belang van de ketenpartners om de hoek kijken. Zij kunnen flankerend de situatie van de burger monitoren en een oogje in het zeil houden. Waar een burger zelf de tekenen van terugval niet hoeft te herkennen, kunnen ketenpartners zoals o.a. Radius|RMC, Voedselbank Land van Cuijk en Dichterbij dit wel herkennen. Afhankelijk van de situatie kan dan met een advies alleen al problemen vroeg worden verholpen, of juist direct weer een traject opgepakt worden om erger te voorkomen.

In principe wordt de situatie voor twee jaar gemonitord. Als naar inschatting blijkt dat het niet waarschijnlijk is dat iemand terug zal vallen, dan stopt de nazorg ook. Dit gebeurt in overleg met de betrokkene(n).

3.4 Doelgroep
In principe is schuldhulpverlening toegankelijk voor iedere inwoner van 18 jaar en ouder, mits ingeschreven in de gemeentelijke basisadministratie van onze gemeente, *die hulp of advies wenst bij het regelen van diens financiën*. Er wordt geen inkomens- of vermogensgrens gehanteerd voor de toegang tot schuldhulpverlening. Daarmee wordt aangesloten bij het uitgangspunt van de wet dat schuldhulpverlening breed toegankelijk dient te zijn.

3.5 Bijzondere doelgroepen
De doelgroep is in principe elke inwoner met problematische privéschulden. Een tweetal doelgroepen worden specifiek genoemd.

3.5.1 Ouders met minderjarige kinderen
Ouders met minderjarige kinderen verdienen op grond van de wet extra aandacht ter voorkoming van de negatieve gevolgen van schulden op de ontwikkeling van minderjarige kinderen. Als er sprake is van gezinnen met inwonende kinderen kan, wanneer dit nodig blijkt, via de ketenpartners op het maatschappelijke vlak extra aandacht gegeven worden aan de situatie van deze gezinnen en de situatie van de kinderen. Hier kan vorm aan worden gegeven via de nauwe samenwerking tussen de gemeente en andere ketenpartners zoals:
- Radius|RMC
- Dichterbij
- Centrum voor Jeugd en Gezin
- Novadic
- Verdihuis
- Voedselbank

Hiermee wordt aangesloten met de integrale samenwerking tussen alle partijen, waarmee ouders en hun kinderen snel opgepakt kunnen worden.

3.5.2 Zelfstandigen
Burgers met zakelijke schulden, zelfstandige ondernemers, kunnen een beroep doen op het Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz). Wanneer de onderneming niet levensvatbaar blijkt, kan, als de klant een ‘natuurlijk persoon’ wordt, wel een beroep gedaan worden op schuldhulpverlening. Hiermee worden klanten die schulden hebben als gevolg van de liquidatie van hun onderneming niet uitgesloten. Bedrijven kunnen geen aanspraak maken op schuldhulpverlening vanuit de gemeente, omdat zij géén natuurlijke personen zijn en voor hen andere rechtsmiddelen bestaan (zoals herfinanciering van het bedrijf).
Echter, de gemeenten in het Land van Cuijk hebben in 2013 afspraken gemaakt met Zuidweg & Partners, schuldhulpverleners voor ondernemers en ex-ondernemers. Burgers met een eigen bedrijf waar géén ondersteuning via de Bbz bij past, kunnen bij hen terecht. Afhankelijk van de situatie kan de gemeente overigens wel ondersteunen met het stabiliseren van de financiële situatie.

3.6 Toelating bij recidive en fraude
Het college heeft de bevoegdheid een persoon die al eerder gebruik heeft gemaakt van schuldhulpverlening, te weigeren. Er is dan sprake van recidive. Weigering is ook mogelijk wanneer een persoon strafrechtelijk veroordeeld is voor fraude of daarvoor een bestuurlijke sanctie heeft opgelegd gekregen. Een voorbeeld van een dergelijke bestuurlijke sanctie is een maatregel in het kader van de Afstemmingsverordening waardoor er over een periode minder of geen uitkering wordt verstrekt. De regels omtrent recidive zijn een onderdeel van de beleidsregels zoals deze zullen worden opgesteld door het college.
In de bovenstaande gevallen wordt het begrip ‘maatwerk’ als uitgangspunt genomen. Bij recidive moet onderzocht worden waarom het eerdere traject niet geslaagd is en waarom de burger voor de tweede keer gebruik wil maken van schuldhulpverlening. Dit kan zijn omdat de burger naderhand opnieuw in een schuldsituatie is beland, maar het is ook mogelijk dat het traject voortijdig is afgebroken. Als een burger na een hulptraject opnieuw vraagt om ondersteuning, zal er een inschatting moeten worden gemaakt of met behulp van een nieuw traject wèl een duurzame oplossing gerealiseerd kan worden. Is dit het geval, dan kan nogmaals hulp geboden worden.
Wanneer sprake is van fraude of een bestuurlijke sanctie mag alsnog hulp geboden worden, bijvoorbeeld als de schulden die gemaakt zijn als gevolg van fraude inmiddels zijn afgelost en dus geen deel uitmaken van de huidige schuldenproblematiek. In dit geval is ook de inschatting van belang dat de inzet van schuldhulpverlening daadwerkelijk leidt tot een duurzame oplossing. Als dit het geval is, kan getoetst worden aan de regels omtrent recidive of iemand alsnog in aanmerking komt voor ondersteuning.
Het college stelt beleidsregels op, met daarin o.a. de voorwaarden wanneer iemand de toegang tot schuldhulpverlening wordt geweigerd.

Hoofdstuk 4: Uitvoering van schuldhulpverlening
Een kwalitatieve uitvoering van schuldhulpverlening vergt op de eerste plaats een goede rolverdeling en op tweede plaats een goede kwaliteitsborging. De feitelijke uitvoering van schuldhulpverlening

hebben de gemeenten in het Land van Cuijk volledig uitbesteed aan een derde partij. De kwaliteitsborging is afhankelijk van goede procedurele afspraken tussen opdrachtgever (= gemeente) en opdrachtnemer (= uitvoerende partij). In deze afspraken moeten toetsbare criteria zijn opgenomen, zoals de doelstellingen rond wacht- en doorlooptijden en de verwachtingen rond schuldhulpverlening in onze gemeente. Hiervoor gelden de richtlijnen van de NVVK als basis.

4.1 De rollen binnen de uitvoering van schuldhulpverlening
De wet biedt gemeenten de vrijheid om zelf te beslissen hoe zij uitvoering geeft aan schuldhulpverlening. Wel dient zij in haar beleidsplan aan te geven welke maatregelen zij neemt om de kwaliteit van de uitvoering van schuldhulpverlening te borgen. Dit wordt nader uitgewerkt in de beleidsregels.

4.1.1 Het college
Het college formuleert beleidsregels die de uitvoering van het beleidsplan voor schuldhulpverlening in goede banen moet leiden. De besluitvorming, zoals op aanvragen alsmede in bezwaar- en beroepsprocedures zijn de verantwoordelijkheid van het college. De eigen gemeentelijke organisatie ondersteunt het college hierin, voor zover zij niet gemandateerd is om het belang van de gemeente in dergelijke procedures te behartigen.

4.1.2 Kwaliteitsborging
De uitvoerder van schuldhulpverlening dient te werken conform de richtlijnen en gedragscodes van de NVVK. Daarmee wordt kwalitatief goede schuldhulpverlening aan de burgers gegarandeerd. Zie voor meer informatie over de gedragscode Schuldhulpverlening van de NVVK de onderstaande voetnoot. De terugkoppeling met de gemeenten in het Land van Cuijk vindt per kwartaal plaats op managementniveau waarin de voortgang van de werkzaamheden en resultaten worden besproken. Op klantniveau bestaat, afhankelijk van de noodzaak en situatie, frequentere samenwerking. Hierbij wordt de samenwerking met andere ketenpartners dan de gemeente en de uitvoerende partij, als voorwaarde gesteld om de integraliteit te waarborgen.

4.2 Aanvraagproces
Het aanvraagproces voor schuldhulpverlening is gebaseerd op de Gedragscode Schuldhulpverlening van de NVVK en toegepast naar de wensen van de gemeenten in het Land van Cuijk. Het aanvraagproces is dynamisch in de zin dat continu gekeken wordt of er zaken zijn die verbeterd moeten worden. Het is daarom ook ieder kwartaal een terugkerend onderwerp in het overleg tussen de gemeenten in het Land van Cuijk en de uitvoerder. Het aanvraagproces staat omschreven in bijlage **3**.

4.2.1. Beleidsregels
Aanvragen worden aan de hand van de beleidsregels Schuldhulpverlening getoetst. In deze beleidsregels legt het college de voorwaarden vast waaronder schuldhulpverlening geboden wordt. Deze voorwaarden omvatten in ieder geval zaken zoals recidive, beëindigingsgronden, verplichtingen en het aanvragen van een basisbankrekening.

4.3 Wacht- en doorlooptijden
Een onderdeel van het aanvraagproces en dus de kwaliteit van de dienstverlening is de lengte van de wacht- en doorlooptijd. De wachttijd is de tijd tussen het eerste contact met de burger en het eerste gesprek met de gemeente over schuldhulpverlening. De wet schrijft voor dat de gemeente maximaal vier weken de tijd heeft om een eerste gesprek met de burger te voeren. Voor bedreigende schulden geldt een maximum van drie werkdagen. Onder bedreigende situatie wordt verstaan gedwongen woningontruiming, beëindiging van de levering van gas, elektriciteit of ontbinding van de zorgverzekering. De maximale wachttijd is een termijn van orde. Daarmee wordt bedoeld dat er geen sancties zijn voor het overschrijden van de wachttijd, maar wel dat het een doelstelling moet zijn.

4.3.1. Korte wachttijden
Korte wachttijden dragen bij aan het voorkomen en beheersen van schulden. Daarnaast is een schuldeiser eerder bereid om mee te werken daags na een vordering, dan na een lange periode van wachten. Daarom hanteert de gemeente een wachttijd van maximaal vier weken. In de praktijk zijn in de afgelopen jaren géén wachtlijsten ontstaan en is bij iedere aanmelding binnen 48 uur een eerste telefonisch gesprek geweest om de situatie te beoordelen op crisissituaties. Meestal volgt dan binnen één week het eerste gesprek om een screening te houden.

4.3.2. Inzicht in de doorlooptijd
De burger krijgt daarnaast inzicht in de doorlooptijd van zijn of haar schuldhulpverleningstraject. Hoe korter, hoe beter is het devies. Een korte doorlooptijd biedt perspectief voor de burger en voorkomt een negatief effect op het moreel van de burger. Zoals eerder gesteld heeft dit ook een positief effect op de welwillendheid van schuldeisers om mee te werken aan een schuldregeling. Immers, snelle schuldbemiddeling biedt ook hen perspectief op de aflossing van de schuld.

Voor de doorlooptijd is geen termijn vastgesteld, omdat die per klant kan verschillen. Zo maakt het verschil uit of enkel sprake is van een financieel probleem of dat ook sprake is van problemen als verslaving of psychische problemen. Ook de aard van de schulden speelt een rol. Sommige schulden zijn niet direct op te lossen. Verder heeft de klant zelf ook een grote invloed op de doorlooptijd. Als ketenpartner heeft de gemeente ook invloed op de snelheid van het proces, bijvoorbeeld als er sprake is van een re-integratietraject (eventuele inkomen groeit, waardoor aflossingscapaciteit en doorlooptijden toenemen). Op de aspecten waar de gemeente invloed op hebben, wordt actief gestuurd om de wachttijden zo kort mogelijk te houden. In de beleidsregels zijn richtinggevende termijnen opgenomen voor de doorlooptijden van schuldhulpverlening.

4.3.3. Aanvraag

Ten slotte valt de Wgs ook onder de reikwijdte van de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Dit betekent dat naast de wacht- en doorlooptijden die de Wgs voorschrijft, de gemeente ook gehouden is aan de in de Awb opgenomen beslistermijnen. Voor een aanvraag schuldhulpverlening betekent dit dat in principe binnen 8 weken na aanvraag een beslissing moet worden genomen op die aanvraag. De beslistermijn gaat lopen vanaf het moment dat er een ondertekend aanvraagformulier is ingevuld. Dit gebeurt tijdens het eerste gesprek na de screening en bevat onder andere de afspraken die met de aanvrager zijn gemaakt ten aanzien van diens traject.
De beslistermijn kan overigens worden verlengd indien er aanvullende gegevens nodig zijn van de aanvrager of derden. Dit gebeurt altijd in overleg met de aanvrager.

4.4 Managementinformatie

Om tussentijds op een praktisch niveau te kunnen sturen, zijn en worden er met de uitvoerende partij duidelijke afspraken gemaakt. Deze afspraken worden vastgelegd in een uitvoeringsprotocol. Hierin zijn ook afspraken opgenomen over de aan te leveren managementinformatie.
Op basis van deze managementinformatie wordt de kwaliteit en effectiviteit van de schuldhulpverlening door het college gevolgd. Daarnaast wordt met de managementinformatie ook informatie verzameld over de doelgroepen. Zie ook bijlage **2**.

Hoofdstuk 5: Financiering

De invoering van de WGS leidt bij gemeenten tot een taakverzwaring. De wetgever heeft uitgesproken dat deze taakverzwaring niet gepaard gaat met extra structurele middelen. De wetgever gaat namelijk uit van een inverdieneffect door een extra inzet op preventie, het voorkomen van recidive, nazorg en effecten op aanverwante gemeentelijke taakgebieden (zoals bijzondere bijstand, re-integratiemiddelen, afsluitingen nutsvoorzieningen, huisuitzettingen, verslaafdenzorg, etc.). Deze inverdieneffecten kan de wetgever (nog) niet inzichtelijk maken. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is bezig om de effecten van de Wgs te evalueren. Deze evaluatie zal voor 1 juli 2016 aan de Eerste en Tweede Kamer worden verzonden.

5.1 Kosten

De bekostiging van Schuldhulpverlening vindt plaats op productbasis. Per kwartaal wordt door de uitvoerende partij aan de gemeente gefactureerd. De hoogte van de facturen zijn afhankelijk van de ingezette producten. De producten die worden ingezet zijn de verschillende fasen in het schuldhulpverleningstraject. De kosten van deze producten worden overeen gekomen bij de aanbesteding voor het Land van Cuijk in 2015 en liggen in ieder geval vast tot 2018.

5.1.1. Kosten op klantniveau

De kosten per klant zijn geheel afhankelijk van de situatie van deze klant. De ene klant heeft voldoende aan een eenmalig advies en de andere heeft eerst een minnelijk traject nodig, waarna een volledig Wsnp-traject gevolgd zal moeten worden terwijl er gedurende de volledige periode sprake is van budgetbeheer.

5.1.2. Kosten op macroniveau

De budgetten en het aantal klanten over de afgelopen periode laten de ontwikkelingen op het gebied van Schuldhulpverlening goed zien. De landelijke trend van stijgende aantallen trajecten en stijgende kosten is zichtbaar. De stijging van de kosten is deels opgevangen met de Extra middelen voor Armoedebestrijding die sinds 2013 beschikbaar zijn gesteld aan gemeenten.
De tabel geeft verder een beeld van de kostenontwikkeling gedurende de looptijd van het *Beleidsplan integrale gemeentelijke schuldhulpverlening 2012 – 2015*, conform de gemeentelijke begrotingssystematiek.

Jaartal	Begroting	Realisatie / prognose
2012	€ 14.405,-	**€ 38.923,-**
2013	€ 40.840,-	**€ 37.707,-**
2014	€ 33.840,-	**€ 40.029,-**
2015	**€ 34.380,-**	**€ 44.000,-** (1)

1) Verwachting

5.2. Rendement
De opbrengsten van schuldhulpverlening laten zich niet makkelijk vertalen naar geld. Er is altijd sprake van een investering door de maatschappij in een persoon in de hoop dat dit rendement biedt op langere termijn. Hierbij zijn (ten aanzien van schuldhulpverlening) door partijen uit het werkveld een aantal aandachtspunten aangestipt:

1. Dit maatschappelijk rendement door een investering in schuldhulpverlening is moeilijk in concrete bedragen uit te drukken.
2. Op het gebied van armoedebestrijding kan in algemene zin gesteld worden dat een investering in schuldhulpverlening rendement oplevert omdat sprake is van minder oninbare vorderingen, minder en/of kortere bijstandsuitkeringen en minder uitgaven aan minimaregelingen.
3. Personen die hulp bij schulden vragen, komen in beeld voor andere regelingen vanuit het Minimabeleid.
4. Het vooruitzicht van mensen met armoedeproblematiek wordt beter als er uitzicht is op een oplossing. In de evaluatie is ook meermalen aangeven dat dit vooruitzicht op een nieuwe start kracht geeft om door te zetten en de situatie te willen verbeteren.
5. Verder is de algemene aanname dat minder beroep wordt gedaan op maatschappelijke opvang en minder sprake is van woningontruimingen en herhuisvesting. Uit landelijke ervaring blijkt dat een woningontruiming de maatschappij al snel gemiddeld € 10.000,- kost.

5.2.1. Financiële bijdrage van de burger
Het is mogelijk om als gemeente een financiële bijdrage te vragen bij een verzoek om schuldhulpverlening. Hiermee zouden de kosten van schuldhulpverlening gedrukt kunnen worden.
In de voorgaande periode is hier bewust niet voor gekozen, omdat het vragen van een financiële bijdrage als effect heeft dat er een extra drempel wordt opgeworpen voor de stap naar hulpverlening te maken én dat de totale som van schulden groter wordt. Immers, de burger moet periodiek deze bijdrage betalen, maar heeft hier doorgaans niet de middelen voor. Het gevolg is dat er automatisch een schuld ontstaat ten opzichte van de gemeente.
Deze gevolgen zijn heden nog steeds van toepassing, waardoor het niet wenselijk is om een financiële bijdrage te vragen van de burger voor de dienstverlening voor schuldhulpverlening.

Bijlage 1: Evaluatie Schuldhulpverlening LvC 2012 – 2015
De Evaluatie Schuldhulpverlening LvC 2012 – 2015 is als een aparte bijlage bij dit document gevoegd. Ook is het toegevoegd aan het Raadsvoorstel waarbij dit beleidsplan wordt vastgesteld door de gemeenteraad van de gemeente Grave op 15 december 2015.

B.1.1.Inbreng door de Burgerparticipatieraad
De burgerparticipatieraden van de gemeenten in het Land van Cuijk hebben naar aanleiding van de evaluatie de volgende ervaringen gedeeld en verbeterpunten meegegeven. Deze zijn in dit beleidsplan verwerkt, voor zover dat mogelijk is gebleken. De onderstaande ervaringen en aanbevelingen zijn van alle vijf de burgerparticipatieraden, omdat hun inbreng ook voor de vaststelling van de beleidsplannen in de andere gemeenten in het Land van Cuijk interessant is.

B1.1.1.Ervaringen en aanbevelingen
De volgende aandachtspunten en aanbevelingen delen de gezamenlijke burgerparticipatieraden Land van Cuijk aan de gemeente Grave. De aandachtspunten en aanbevelingen zijn gegroepeerd naar onderwerp.

Algemeen

1. Advies om de aanbevelingen te verwerken in de beleidsregels ten behoeve van het uitvoeringsproces. Met namen het vroegtijdig signaleren van betalingsachterstanden bij de Zorgverzekering, Energieleveranciers en de veranderingen in uitkeringen (al dan niet van het UWV).
2. Neem de aanbevelingen rondom communicatie ter harte. Een persoonlijke aanpak mag dan wel niet de goedkoopste zijn, maar is, mits goed uitgevoerd, wel de meest effectieve.

Dienstverlening

1. Hoe eerder men hulp vraagt, des te minder groot zijn de problemen. Het is belangrijk om een duidelijk en toegankelijk loket en/of meldpunt te hebben.
2. Er moeten meer contactmomenten komen, aangezien klanten dit ook aangeven.
3. Goede overdrachten zijn belangrijk, zodat bij wisselingen van medewerkers de dienstverlening op peil blijft. Dergelijke overdrachten zouden kunnen gebeuren doordat de nieuwe contactpersoon

samen met de klant én de eerdere contactpersoon een eerste gesprek voert om de overdracht te doen.
4. Blijf zorgen voor een goede (interne) postdoorgeleiding.

Preventie / Nazorg

1. Advies om de duur van het nazorgtraject te verlengen van 1 jaar naar minimaal 2 jaar en liefst nog langer.
2. Zet in op het de groep die bijna niet capabel is zelfstandig administratie te voeren.

Ondersteuning

1. Zorg voor toegang van klanten bij de Voedselbank, voor zover ze dit niet al hebben.
2. Verplicht mensen die in de schuldhulpverlening zitten over te gaan op de collectieve ziektekosten-verzekering van de gemeente.

Beleidsmatig

1. Implementeer de verbeterpunten ook eerder dan de nieuwe ‘planperiode’.
2. Bij doelbewuste Fraude géén ondersteuning of traject. Bij boetes, zorg voor maatwerk.
3. Bij ondernemers / zelfstandigen: wees terughoudend in de ondersteuning, daar deze doelgroep andere instanties achter zich heeft staan die hen ondersteunen, zoals MKB Nederland, ZLTO, etc. Faillissement en de BBZ zijn ook nog opties voor noodlijdende ondernemers.
4. Advies om jaarlijks op basis van een vast percentage een aantal personen te interviewen.
5. Advies om goede borging te verzorgen met betrekking tot de persoonlijke gegevens.

Bijlage 2: Cijfermatige overzicht

Hieronder is een cijfermatig overzicht gegeven van de gegevens over schuldhulpverlening in de gemeente Graveover de periode 2012 t/m 2014. De cijfers over 2015 zijn niet meegenomen, omdat deze gegevens nog niet definitief bekend zijn. De weergave van de gegevens is zoveel mogelijk gelijk aan de wijze waarop deze gegevens in het NVVK jaarverslag zijn opgenomen, zodat er een landelijke vergelijking kan worden gemaakt. Voor een regionale vergelijking is de maatstaf van het Land van Cuijk aangehouden.

B.2.1.Uitvoeringsstatistieken

De onderstaande tabellen bieden een weergave van de primaire sturingsgegevens voor het monitoren van schuldhulpverlening.

B.2.1.1.Aantal aanmeldingen per jaar

Hieronder wordt per jaar het aantal aanmeldingen weergegeven. Dit is inclusief het aantal meldingen die door energiemaatschappijen wordt gedaan in het kader van het convenant met de NVVK.

Jaar	Grave	Land van Cuijk	Landelijk
2012	97	525	84.000
2013	72	494	89.000
2014	83	579	92.000

B.2.1.2.Gemiddeld aantal personen met een actief trajecten per jaar

Hieronder wordt per jaar aangegeven hoeveel personen er gemiddeld per jaar een actief traject hebben. Hiermee worden actieve schuldhulpverleningstrajecten in alle fasen bedoeld.

Jaar	Grave	Land van Cuijk
2012	86	525
2013	81	494
2014	97	579

B.2.1.3.Gemiddelde doorlooptijd trajecten

Hieronder wordt per jaar aangegeven wat de gemiddelde doorlooptijd van de bemiddelingsfase. Dit is de fase waarin met alle schuldeisers overlegd wordt over het oplossen van de schuldensituatie. Deze fase ligt direct voor de start van het aflossingstraject van 36 maanden en neemt doorgaans de meeste tijd in beslag, omdat alle schuldeisers moeten reageren en meewerken.

Jaar	Grave	Land van Cuijk
2012	132 dagen	131 dagen
2013	136 dagen	133 dagen
2014	147 dagen	141 dagen

B.2.1.4.Succesvol tot stand gebrachte regelingen

De onderstaande tabel geeft het aantal succesvol tot stand gebrachte regelingen weer waarbij overeenstemming met de schuldeisers is bereikt over de wijze waarop de schuld binnen 36 maanden (tegen finale kwijting) wordt afbetaald.

Jaar	Grave	Land van Cuijk	Landelijk
2012	74%	66%	69%
2013	88%	73%	68%
2014	85%	92%	70%

B.2.1.5.Gemiddelde schuldlast per traject

De onderstaande tabel geeft de gemiddelde schuldlast per traject per jaar weer.

Jaar	Grave	Land van Cuijk	Landelijk
2012	€ 31.923,-	€ 41.750,-	€ 33.500,-
2013	€ 39.087,-	€ 43.750,-	€ 37.700,-
2014	€ 35.672,-	€ 42.350,-	€ 38.500,-

B.2.1.6.Gemiddeld aantal schuldeisers per traject

De onderstaande tabel geeft het gemiddeld aantal schuldeisers per traject per jaar weer.

Jaar	Grave	Land van Cuijk	Landelijk
2012	9	12	14
2013	9	10	14
2014	8	11	14

B.2.2.Kenmerken van de doelgroep

De onderstaande tabellen geven een beeld van de doelgroep. Daarbij wordt de doelgroep uitgesplitst naar inkomensbron, inkomenscategorie, gezinssamenstelling en leeftijd. Er dient opgemerkt te worden dat zonder inkomen het nagenoeg onmogelijk is om een schuldregeling op te starten.

B.2.2.1.Naar inkomensbron

Jaar	Inkomensbron	Grave	Land van Cuijk	Landelijk
2012	Inkomen uit werk	40%	43%	46%
	Uitkering	60%	57%	46%
	Geen inkomen	0%	0%	4%
	Studiefinanciering	0%	0%	4%
2013	Inkomen uit werk	38%	42%	49%
	Uitkering	62%	58%	43%
	Geen inkomen	0%	0%	3%
	Studiefinanciering	0%	0%	5%
2014	Inkomen uit werk	37%	38%	51%
	Uitkering	63%	62%	43%
	Geen inkomen	0%	0%	6%
	Studiefinanciering	0%	0%	1%

B.2.2.2.Naar inkomenscategorie

Jaar	Inkomenscategorie	Grave	Land van Cuijk	Landelijk
2012	Minimumloon tot modaal	66%	63%	79%
	Boven modaal	34%	37%	21%
2013	Minimumloon tot modaal	74%	74%	82%
	Boven modaal	26%	26%	18%
2014	Minimumloon tot modaal	77%	75%	87%
	Boven modaal	23%	25%	13%

B.2.2.3.Naar gezinssamenstelling

Jaar	Gezinssamenstelling	Grave	Land van Cuijk	Landelijk
2012	Alleenstaand	40%	41%	43%
	Alleenstaande ouder	13%	13%	22%
	Gezin, geen kinderen	34%	31%	16%
	Gezin, met kinderen	13%	15%	19%
2013	Alleenstaand	38%	51%	48%
	Alleenstaande ouder	14%	13%	18%
	Gezin, geen kinderen	35%	24%	18%
	Gezin, met kinderen	13%	12%	17%
2014	Alleenstaand	52%	54%	49%
	Alleenstaande ouder	8%	9%	17%
	Gezin, geen kinderen	29%	24%	19%

	Gezin, met kinderen	11%	13%	15%

B.2.2.4.Naar leeftijd

Jaar	Leeftijd	Grave	Land van Cuijk	Landelijk
2012	Jonger dan 26 jaar	2%	3%	11%
	26 t/m 45 jaar	51%	51%	46%
	46 t/m 65 jaar	47%	44%	35%
	Ouder dan 65 jaar	0%	2%	8%
2013	Jonger dan 26 jaar	4%	2%	15%
	26 t/m 45 jaar	39%	47%	47%
	46 t/m 65 jaar	55%	46%	33%
	Ouder dan 65 jaar	2%	5%	5%
2014	Jonger dan 26 jaar	5%	3%	9%
	26 t/m 45 jaar	42%	49%	46%
	46 t/m 65 jaar	50%	45%	44%
	Ouder dan 65 jaar	3%	4%	7%

Bijlage 3: Gedragscode Schuldhulpverlening van de NVVK
Ddit beleidsplan werd vastgesteld door de gemeenteraad van de gemeente Grave op 15 december 2015.
De gedragscode Schuldhulpverlening van de NVVK is ook online te raadplegen via de volgende link:
Locatie: http://www.nvvk.eu/images/pdfs/Gedragscode%20Schuldhulpverlening_20150617.pdf

Dit is een uitgave van:
Gemeenschappelijke regeling Werkorganisatie CGM
Gemeenten Cuijk, Grave, Mill en Sint Hubert